

FRA LODBJERG SOGNS FORTID

Af HENRIK LARSEN.

LODBJERG SOGN ligger i Thisted Amt ude ved Vesterhavet lige nord for Agger Sogn. Det har ikke som dette taget særlig Skade af Havets Bortskylning af Kysten, thi den dyrkede Jord og Bebyggelsen ligger langt fra denne. Derimod har Sognet taget betydelig Skade af det Sand, som Havet efterhaanden skyller op, saa at nu kun omkring 10 pCt. af Jorden er tjenlig til Landbrug. Alt 1683 var Forholdene omtrent som nu, da blev Sognets Agerjord opmaalt til 261 Tdr. Land, men noget af denne Jord var dog alt mærket af Sandet og mindre tjenlig til Kornavl. Tidligere maa Forholdene dog have været bedre, hvilket fremgaar af, at Bønderne i det 16. Aarhundrede svarede ikke saa lidt mere i Landgilde end senere. Hvornaar Sandflugten begyndte, véd man ikke, rimeligvis er Sand altid blevet skyllet i Land af Havet. I Stenalderen dækkede dette en bred Bræmme af Kystlandet. Da Havet trak sig tilbage, ved at Landet hævede sig, har Sandet rigtig kunnet brede sig. Thi paa den Del af Landet, som Havet havde bedækket, har der næppe paa Grund af Jordens Ufrugtbarhed her, i kort Tid kunnet danne sig et Plantedække tilstrækkeligt til at hindre, at Sandet bredte sig. Her har snart dannet sig Klitter. Men bagved laa det gamle Land, bestaaende af mere frugtbare Dannelser. Her har der vel været Plantevækst, Skov af Fyr, Krat eller Lyng, betydelig nok til en Tid at kunne holde Sandet ude. Men Skovene forsvandt, det maa være sket i Oldtiden, thi man har ikke skriftlige Efterretninger om dem, og Sandet kunde brede sig. I Lodbjerg Sogn laa forud Byen Skovsted, hvilket Navn maaske er sammensat med Skov, men dette Navn hidrører fra Oldtiden. Naar Bønderne senere gav Skovsvin i Afgift, menes dermed magre Svin. Hvor den gamle Kystlinie for Stenalderhavet egentlig har gaaet her i Egnen, er noget usikkert, Hvidbjerg og Ørum Kirker ligger paa Istidsdannelser, og Kystlinien maa have løbet noget vest herfor, muligvis langs Østsiden af Storkjær. Flade Sø og Ørum Sø har været en Gren af Limfjorden, der har naaet til Maarup Vandmølle, nordøst for Ørumgaard. Ørum og Lodbjerg Sogne har sandsynligvis været adskilt med et smalt nu af Flyvesand udfyldt Sund; Lodbjergøens Grænser mod Nord og Vest er yderst usikre, muligvis har denne Ø ved et Sund været adskilt fra en anden n. v. for Flade Sø beliggende Ø¹).

Første Gang, man hører Tale om Klitter her i Egnen, er maaske i et Dokument fra 15. Jan. 1449, hvori Eskild Nielsen til Lyngholm indvordede sig

Gaardens Klit med Lovhævd²). Men der findes kun faa Breve fra Thy fra ældre Tid. Først i det 16. Aarhundrede, da Kilderne til Egnens Historie bliver rigeligere, hører man om Sandflugt paa mange Steder her i Thy. Men man kan ogsaa enkelte Steder slutte sig til Sandflugt i tidligere Tid af tilstedeværende Klitter langt inde i Landet. Saaledes i Skinnerup og Torsted Sogne, hvor Sandet har nærmet sig Thisted paa en halv Milsvej nær. I Markbogen fra 1683 siges det, at paa Skinnerup Mark var 2 Fald Jord meget fordærvet af Sandflugt, det mentes, at Sandet i gammel Tid var kommet fra Havet og havde sat store Klitter paa Vandet Mark, hvorfra det nu aarlig kom paa Skinnerup Mark, hvor det endte i deres Kær, som vel er den Lavning, der findes syd for Byen, dette havde Sandet ganske opfyldt, saa de havde ingen Nytte af det. Det var særlig den Del af Marken, der laa nord og vest for Byen, der havde lidt Skade. I Markbogen for Torsted Sogn omtales ligeledes, at flere Fald Jord, liggende nord for Byen, altsaa op til Skinnerup Mark, var fordærvet af Sand.

Fra Lodbjerg Sogn hører man første Gang om Sandflugt af en Indberetning fra Præsten 1555; i denne siges det, at Hvidbjerg og Lodbjerg Marker er meget fordærvet af Sand, saa Sæden er liden. I en senere Indberetning fra 1571 fortæller Præsten, at Sandet har fordærvet den største Part af hans to Sogne Lodbjerg og Hvidbjerg³). Dette har bevirket, at Beboerne her ikke kunde yde deres Landgilde, hvorfor de og andre, hvem den samme Skæbne var overgaaet, fik en Afkortning i denne.

De fleste Bønder i Lodbjerg Sogn hørte til Vestervig Kloster, der da var Krongods. Lensmanden Albret Friis udvirkede en Nedsættelse for de skadelidte Bønder, efter at det ved Synsvidner var blevet forklaret i Rentekamret, hvorledes Tilstanden var. Landgilden blev dog ikke forandret i selve Jordebogen, men ført til Afkortning bag i denne. Albret Friis var kun Lensmand paa Vestervig Kloster en kort Tid, fra 18. Juni 1595 til 19. Febr. 1596. Nedsættelsen maa altsaa være indrømmet Bønderne i dette Tidsrum⁴). Bønderne i Sognet, forsaavidt de hørte under Klosteret, fik ialt en Nedsættelse i deres Afgifter paa 44 Tdr. Byg, 1 Td. Rug, 2 Tdr. Malt, 49 Tdr. Havre, ½ Td. Smør og 1½ Lispund Flæsk. Derefter synes der i mange Aar at have været nogen

² Repert. Nr. 7845.

³ D. H. Wulff: Stat. Bidrag til Vendelbo Stifts Hist, i 16. og 17. Aarh., S. 60 f.

⁴ Vestervig Klosters Jordebøger, den ældste er fra 1612-13. I Kancelliets Brevbøger findes denne Nedsættelse ikke omtalt.

¹ Axel Jessen: Stenalderhavets Udbredelse i det nordlige Jylland, S. 50.

Stilstand i Sandflugten, idet Landgilden omtrent er den samme 1664 som efter Nedsættelsen 1595.

Man faar heller ikke af Lenets Ekstraskattemandtaller noget Indtryk af, at Bønderne her er forarmede, saa de ikke kan betale deres Skatter. I Matriklen 1664 hedder det om Sognet, at det ligger for en aabenbar Sandflugt, hvilken har ganske fordærvet deres Ejendom. Sognets Hartkorn, beregnet efter Landgilden, var da ca. 98 Tdr., en Angivelse, der dog senere er rettet til ca. 95 Tdr. Hertil kom dog nogle Tdr. Havre, der som Gæsterihavre ikke blev ansat til Hartkorn.

Sandflugten maa dog snart igen være blevet værre, hvorfor der 24. Dec. 1679 ved kgl. Ordre blev udnævnt en Kommission, der skulde revidere Hartkornsansættelserne fra Matriklen 1664 og ansætte nye. I Kommissionens Beretning hedder det: "Samme Dag [26. April 1680] forføjede vi os [fra Agger] til næste Sogn, kaldes Lodberg, dette Sogns Ager er en stor Del af Sandflugt fordærvet og ved Vestenvind daglig forværres, haver allerede i store Dynger trængt sig indtil og om Kirken og det, som kan agtes i nogen Maade at være konserveret, ligger østen Kirken, haver ingen Eng eller Ildebrand; deres Uddrift er udi Klitten, og haver vi udi saadan Henseende gjort denne Takst". Den nye Takst anføres derefter for hver Ejendom. Her findes særlig anført om Skovsted: "Udi samme Sogn findes en By kaldet Skousted, hvor Agrene er af Sandflugt ødelagt, at de ikke kan agtes bekvem til Sæd eller Afgroede; Mændene, som tilforn der boet haver, er bortflyttede, tvende undtagen, saa vi ikke syntes samme By udi Hartkorn at kunne sætte". Men da der endnu fandtes nogen Græsning til Byen, blev Ejendommene her dog ogsaa sat i Hartkorn. Skovstedets Hartkorn blev efter denne nye Taksation 3 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk.; tidligere havde det været 29 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Det hele Sogns Hartkorn, der før var 93 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., blev efter Kommissionens Taksation 44 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., altsaa ikke engang halvt saa stort som før. Alle Sognets Ejendomme fik deres Hartkorn nedsat, mindst Svejgaard og Rotbøl, der hver kun fik en Nedsættelse paa ca. ½ Td.⁵⁾

Ved Matrikuleringen til Christian den 5.s Matrikel fik Sognet 34 Tdr. Hartkorn, hvilket i det 18. Aarhundrede blev nedsat for nogle Ejendomme, saa det, da Sognet ca. 1820 blev matrikuleret paa ny, var ca. 24 Tdr. Efter den nuværende Matrikel er Sognets Hartkorn 28 Tdr., fordelt paa 2701 Tdr. Land.

Sognet kaldes *Lodbjerg* Sogn, men nogen By af dette Navn kendes ikke og nævnes ikke i gamle Dokumenter. Lodbjerg betyder muligvis det med Lod eller Laad bedækkede Bjerg. Lod, beslægtet med laadden, bruges om et Dyrs Haarlag, bl. a. om Faarenes Foraarsuld. Naar Bjerget her har faaet dette Navn, kommer det vel af, at det har været bevokset

om maaske ikke med Skov, saa dog med Krat eller endnu mindre Plantevækst. Muligvis kan man i Navnet se en Modsætning til Hvidbjerg, det hvide, det vil sige det bare Bjerg, der er uden Plantevækst. Hvor dette Bjerg egentlig har ligget, vides ikke.

I Lodbjerg Sogn ligger eller har ligget Byerne eller Gaardene Tolbøl, Store og Lille Løgstrup, Svejgaard, Rotbøl og Skovsted. Andre Navne findes ikke anførte i gamle Dokumenter. Sognets Kirke skal efter nogles Sigende være flyttet ikke mindre end to Gange, sidste Gang i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Hr. S. C. Sortfeldt har undersøgt dette Spørgsmaal og fundet det usandsynligt, at Kirken kan være flyttet saa sent, han mener, at Flytningen maa være foregaaet langt tidligere⁶⁾. Sammenligner man Markbogen med Udskiftningskortet fra 1799 over Løgstrupgaardens og Tolbøls Jorder, vil man finde, at Sandet alt 1683 var trængt helt hen til Store og Lille Løgstrup og muligvis endog forbi disse Gaarde. Det var altsaa trængt langt forbi Kirken, hvis denne har ligget paa det Sted, hvor den nu ligger. Men i Kommissionens Beretning, som foran er anført, siges det just, at Sandet var naaet indtil og om Kirken. Heraf synes det at fremgaa, at denne alt 1680 har ligget, hvor den nu ligger, thi hvis den havde ligget ude i Klitten, hvor den gamle Kirkegaard er, langt fra Agerjorden, vilde man næppe have angivet Sandflugtens Udbredelse i Forhold til den. Det sandsynligste er vel, at Kirken kun er flyttet een Gang, thi der vises kun eet Sted, hvor den har staaet, og at Flytningen alt er foregaaet i Middelalderen, da der skal være fundet Kalkmalerier i den. Den gamle Kirkegaard ligger ca. 1400 Alen nordvest for den nuværende ude i Klitten og langt fra Bebyggelsen i Sognet. Ved Klemmebrev blev det 1555 bestemt, at den skulde nedlægges, og at Sognet skulde søge Ørum Kirke, men dette blev dog ikke til noget. Kirken var 1592 saa forfalden, at Kongen 21. Marts s. A. bevilgede den Hjælp af de øvrige Kirker i Hassing Herred. Niels Frandsen i Løgstrup, der havde fæstet Kirketienden, fik 21. Marts 1592 kgl. Stadfæstelse herpaa⁷⁾. Af Tienden skulde han aarlig svare 1½ Td. Rug, 4½ Td. Byg og 2 Tdr. Havre til Kirken. Denne blev 30. August 1721 tilskødet Sognepræsten Hans Ramløse tilligemed Hvidbjerg Kirke og Tiende⁸⁾. Lodbjerg Kirketiende var da ansat til 1 Td. Rug, 5 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre eller 7 Tdr. Hartkorn, idet Havren kun regnes halvt. Det er omtrent som i 1592. Jus vocandi eller Kaldsretten medfulgte ikke. Kongetienden hørte 1629 under Ørum Len, Afgiften var da 1 Td. Rug, 5 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre.

I Thy var der, Hanherrederne fra regnet, i den senere Middelalder kun faa Selvejere, og ingen af disse vides at have boet i Lodbjerg Sogn. Det vides, at

⁶⁾ Historisk Aarvog for Thisted Amt 1920, S. 152 ff.

⁷⁾ Kancelliets Brevbøger.

⁸⁾ Skødeprotokol 4, 127 b. Rigsarkivet.

⁵⁾ Dueholm m. fl. Amters Kontributionsregnskab 1680, Bilag Litra A.

nogle adelige har ejet Jordegods her, men ellers kom efterhaanden det meste af Sognet i Gejstlighedens Haand, især til Vestervig Kloster. Et Par Gaarde hørte til Biskoppen i Børglum, og Hospitalet i Aalborg havde en Gaard i Skovsted. Bispedømmets Gods i Sognet hørte under dets Hovedgaard Irup og blev tilliggemed denne 7. Juli 1556 tilskødet Knud Gyldenstjerne⁹). Godset her bestod af 3 Gaarde, desuden fik han Herligheden af 2 Kirkegaarde samt Gæsteri og Skovsvin af Lodbjerg Præstegaard. De to af Gaardene eller maaske alle tre har først tilhørt Dueholm Kloster. Dette ejede 2 Gaarde i Skovsted vesten Aaen, som skyldte ½ Læst (12 Tdr.) Korn; disse blev 1435 for en Tid overladt Biskoppen. I 1449 overgik de dog for bestandig til denne¹⁰). I Aar 1556 er der ingen af Bispens 3 Gaarde, der svarer Korn i Afgift. Landgilden er da helt forskellig fra 1435, de 3 Gaarde, som da hørte til Irup, giver nemlig hver 20 Torsk, 20 Snese Hvilling og 2½ Ol Sild samt 1 Skovsvin¹¹). Disse Ydelser kan tyde paa, at her er blevet drevet Fiskeri, men om det muligvis har sin Aarsag i, at Sandflugten har ødelagt Gaardenes Marker og tvunget Beboerne til at skaffe sig Føden paa anden Maade, kan ikke afgøres. Aarsagen til, at de svarede Fisk, kan maaske være, at Bispens har foretrukket denne Vare i Stedet for Korn. Herligheden af de 2 Kirkegaarde, som Bispens fik, var 1 Skovsvin, 3 Snese Hvilling af den ene og 2 Torsk af den anden. Desuden ydede de deres Landgilde til en Kirke, hvilken siges ikke. I 1664 var der ingen Gaarde, der svarede Afgift til nogen Kirke, men muligvis har den Gaard, som Degnen havde Landgilde af, været en af disse Kirkegaarde. Af Præstegaarden blev ydet 6 Hestegæsteri, det vil sige 6 Tdr. Havre, og 1 Skovsvin. Den var i al Fald senere en Anneksgaard, der desuden svarede Landgilde til Præsten, i 1555 8 Tdr. Byg og 4 Dagsgerninger. Desuden havde Præsten Indfæstningen. I 1664 var Landgilden blevet nedsat til 6 Tdr. Byg, Herligheden ejedes da af Frands Rantzau [til Bratskov?] og var 1 Svin og 6 Tdr. Havre. Den var da endnu i god Stand, derimod var den ødelagt af Sandflugt 1690. Skønt det ikke angives, hvor Bispedømmets Gaarde laa 1556, maa det dog antages, at de har ligget i *Skovsted*, thi det øvrige Sogn hørte til Vestervig Kloster. Dette Kloster havde ogsaa Gods i Skovsted. I 1421 fik det Skøde paa en Gaard kaldet Skoustedt i Lodbjerg Sogn¹²). I 1595 havde Klosteret her 2 Gaarde, der hver ydede 3 Tdr. Byg, 1 Gaas, 2 Høns, 1½ Hestegæsteri, 1 Fødenød, 1½ Lispund Flæsk. Heraf blev kortet for Sandflugt for hver Gaard 1 Td. Byg og 2 Tdr. Havre. Senere gaves der hvert andet Aar i Stedet for Flæsket 10 Sk. 2 Alb. Tømmertræpenge.

⁹ Kronens Skøder 1, 51.

¹⁰ Dueholms Dipl., S. 45.

¹¹ Register VI, 375 f.

¹² Æ. d. Archiv-Reg. III, 148.

I 1664 var der i Skovsted 7 Gaarde og Bol. Af disse hørte 2 Bol til Ejler Jacobsen paa Vestervig Kloster, det er de lige nævnte Gaarde. 1 Bol tilhørte Aalborg Hospital, dets Landgilde var 3 Tdr. Byg. En Gaard tilhørte Iver Krabbe [til Toftum?] og Lave Madsen i Ejstrup, dens Landgilde var 6 Tdr. Byg; en anden Gaard tilhørte Enevold Kaas [til Lyngholm?] og den nævnte Lave Madsen, den gav 6 Tdr. Byg til Enevold Kaas og 1 Svin til den sidste. Det er maaske disse to Gaarde, der engang har tilhørt Bispens. Endvidere fandtes i Byen Sognets Præstegaard og et Bol, som gav 12 Thyboskæpper (= $\frac{2}{3}$ Td.) Byg til Degnen i Hvidbjerg og 1 Svin og 100 Kuller til Frands Rantzau. Dette maa vel være en af de i Skødet 1556 omtalte Kirkegaarde.

Skovsted By maa have ligget mod Nordøst i det daværende Sogn, thi 24. Juni 1477 omtales en Skelsten, der stod mellem Skovsted Mark og Hvidbjerggaards Klit¹³). Ligeledes omtales 1532 Markskel mellem Skovsted og Ørum Marker. Nu støder¹⁴) Lodbjerg og Hvidbjerg Sogne ikke sammen, Ørum Sogns Klitlodder ligger imellem. Man maa derfor antage, at Skovsted Bys Mark, efter at den var bedækket med Sand, ved Udskitningen af Lodbjerg og Ørum Sognes fælles Klit er blevet udlagt til Ørum Sogn. I 1664 maa Skovsted, hvis man kan dømme efter Landgilden, have været nogenlunde ved Magt, men i 1680 er Forholdene fuldstændig forandrede, som det fremgaar af den foranførte Kommissionsforretning. De fleste Gaarde her var opgivne af Ejerne og hjemfaldne til Staten for Skatterestancer. Præsten i Hvidbjerg havde 1683 3 øde Gaarde samt et Bols Jord i Fæste, Jorden var fordærvet af Sand, af dem skulde der ifølge Markbogen gøres en Gaard, hvis Sandflugten vilde stilles. 2 Gaarde var endnu i Brug, og desuden havde Degnen et Bol. Da Jorden næsten var ødelagt, maatte de endnu værende Beboere mest leve af Kvægavl, og det fremgaar ogsaa af Kop- og Kvægskatmandtallerne fra 1682, at de endnu havde noget Kvæg. Niels Christensen havde 1 Hoppe, 2 Køer, 3 Ungnød og 4 Faar, Anders Poulsen havde 1 Ko og 2 Faar, Peder Nielsen og Oluf Christensen havde henholdsvis 3 og 2 Faar. Om Jordens Beskaffenhed giver Markbogen Oplysning. Af Marker var kun Schadkier Vang tilbage. Om de 4 første Agre siges det, at paa den vestre Ende af dem laa 3 Kvarter Sand og paa den østre 1 Alen, under Sandet laa den rette gamle Agerjord, som bestod af lidet Ler og Muld, samt Grus. Dette synes at være en Istidsdannelse, Stenalderhavet har altsaa ikke strakt sig saa langt ind her. Disse Agre blev besaaet med 1 Kærv Byg, 1 Kærv Rug, hvorefter Jorden hvilte i 15 Aar. Paa de følgende Agre, Nr. 5 til 50, blev gravet 2 Alen dybt, men man fandt dog ikke andet end det bare Sand. De syntes ubrugelige til Sæd,

¹³ Repert. Ny R. Nr. 3486.

¹⁴ Frederik I's danske Registranter, S. 389.

men blev dog besaaet et Aar med Rug, hvorefter de hvilte, til de igen fik Grønsvær. Agerjorden fik Taksten allerværst, Byens Enge blev derimod takserede for $\frac{1}{2}$ god, $\frac{1}{2}$ middel, der kunde paa dem avles 14 Læs Hø.

Den foran nævnte Ejendom i Skovsted, som Præsten 1683 havde i Fæste, blev med flere andre Gaarde i Sognet lagt under et af Kronens Rytterdistrikter. Da disse senere omformedes, blev Ejendommene her udskudt og stillet til Auktion. Præsten i Hvidbjerg, Hans Ramløse (Præst her 1707-29), købte 1716 Kronens Gaard i Skovsted, af Hartkorn 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk., og et Hus for 240 Rdl. og 6 Sk. Prisen for Huset var 2 Mark og for Gaarden 150 Rdl. pr. Td. Hartkorn. Det er en høj Pris, men Præsten, der jo maatte kende Gaarden, har vel ment, at Sandflugten var standset. Heri blev han eller vel rettere de efterfølgende Ejere skuffet, saa de maatte søge om Moderation i Hartkornet. Dette blev ogsaa tilstaaet Ejeren af Vestervig Kloster, som da ejede Hartkornet, ved kgl. Resolution af 28. April 1740. Ved denne blev Hartkornet nedsat til 1 Skp. 2 Fdk.

Rotbøl siges at have været en Herregaard i Middelalderen, men herom vides dog intet med Sikkerhed. Gaarden ejedes i Middelalderen af Vestervig Kloster, og det vides ikke, hvorledes dette har faaet den. Dens Landgilde var 1595 1 Td. Smør, 6 Hestegæsteri, 1 Fødenød, $1\frac{1}{2}$ Lispund Flæsk, heraf blev afkortet 12 Td. Smør og 2 Tdr. Havre. Dens Landgildehartkorn var 1664 6 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., hvilket 1680 blev nedsat til 6 Tdr. Gaarden var da altsaa endnu i god Stand. Besætningen var i Efteraaret 1682: 2 Hopper, 1 Plag, 3 Køer, 3 Ungnød, 6 Faar, 2 Svin, 1 Bistok. Gaarden var tilligemed Svejgaard de eneste i Sognet, der 1690 kunde yde Sognepræsten Oste. I Markbogen siges det, at Sandet har gjort Skade paa et Stykke Jordsmon kaldet Toften, Sandbakkerne laa dog endnu i saadan Afstand, at Ejendommen havde nogen Respit, førend den blev ganske fordærvet. Agerjorden, ialt ca. $22\frac{1}{2}$ Td. Land, bestod af 2 Fald, Kagbiere paa 17 Agre og Alsholm med 12 Agre. Den bedste Del af Jorden i det første Fald dyrkede man i 4 Aar med 2 Bygkærve og derefter Rug og Havre, hvorefter Jorden hvilte i 6 Aar. Det øvrige blev besaaet 4 Aar med Havre, Jorden hvilte saa 8 Aar. Jorden i Alsholm Fald var knap saa god, den bedste Del blev brugt i 3 Aar til Byg og 2 Rugkærve, hvorefter den hvilte i 6 Aar. Noget blev brugt i 3 Aar til Havre, hvilte saa 8 Aar, Resten 4 Agre bestod af det bare Sand og var udygtig til Sæd. Rotbøl, der 1687 blev udlagt fra Vestervig Kloster til Kronen, blev 1716 af denne tilskødet Anders Pedersen tilligemed et Hus. Gaardens Hartkorn var da 4 Tdr. 6 Skp. og Prisen var 50 Rdl. pr. Td. Hartkorn og 2 Mk. for Huset. Gaarden maa da have været i nogenlunde Stand, men Sandflugten ramte ogsaa den. Samtidig med at Skovsted fik Nedsættelse i sit, fik Rotbøl ogsaa sit Hartkorn nedsat til 1 Skp. Gaarden havde 1683 Eng

i Øster Enge, hvor Skovsted ogsaa havde sine Enge. Beliggenheden maa antagelig have været et Sted mellem Skovsted og Svejgaard. Der skal vest for Gaarden have været en temmelig stor fersk Sø¹⁵).

Rotbøls og Skovsteds øde Hartkorn ejedes ca. 1820 af Prop. Eyber til Ørumgaard og nogle andre Lodsejere i Ørum Sogn. De paastod ved Matrikuleringen, som da fandt Sted, forlods udlagt af Lodbjerg Sogns Klit dette Hartkorn¹⁶). Dette er ogsaa sket, det er nu Matr. Nr. 17-26 af Lodbjerg Sogns Klit.

Svejgaard tilhørte ligeledes Vestervig Kloster, dens Landgilde var 1595 $\frac{1}{2}$ Td. Smør, 2 Tdr. Rug, 1 Fødenød og $1\frac{1}{2}$ Lispund Flæsk. Gaarden var Gæstegaard til Klosteret, havde Forpligtelse til at underholde dets Folk en vis Tid, en Forpligtelse der dog var afløst af en Afgift paa 5 Dlr. Af den nævnte Landgilde blev kortet for Sandflugt 1 Td. Rug, 2 Tdr. Havre og $1\frac{1}{2}$ Lispund Flæsk. Gaarden fik 1664 7 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, der 1680 blev nedsat til 7 Tdr., hvilket 1688 blev forandret til 6 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. Denne Gaards Jord blev til denne Matrikel takseret bedst af al Sognets Jord. Den fik Taksten $\frac{1}{2}$ god, $\frac{1}{2}$ middel, for det øvrige Sogn var Taksationen saaledes: Skovsted allerværst, Rotbøl $\frac{1}{3}$ god, $\frac{1}{3}$ middel, $\frac{1}{6}$ skarp, $\frac{1}{6}$ ond. Tolbøl og Løgstrup: $\frac{1}{3}$ allerværst, $\frac{1}{6}$ middel, $\frac{1}{6}$ skarp, $\frac{1}{6}$ ond, $\frac{1}{6}$ allerværst. Svejgaards Agerjord var ialt $28\frac{1}{2}$ Td. Land; hertil kom dens Enge, der hed Søndereng, hvorpaa kunde høstes 10 Læs godt og 2 Læs middel Hø. I det 18. Aarhundrede maa Gaarden have lidt noget af Sandflugt, thi 22. Juli 1769 fik den sit Hartkorn, der alt i Forvejen var nedsat til 5 Tdr. 6 Skp. 2 Alb., yderlig nedsat til 3 Tdr. 6 Skp., hvilket den siden beholdt, indtil det ved sidste Matrikulering blev forandret til 3 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Dens Ejendom bestod da af en Jordlod paa ca. 140 Tdr. Land og en Udlod i Klitterne ved Stranden paa ca. 353 Tdr. Land.

De to Gaarde *Store* og *Lille Løgstrup* omtales vist ikke i Middelalderen, de tilhørte senere Vestervig Kloster. Store Løgstrup beboedes 1592 af Niels Frandsen, der endnu havde Gaarden 1612¹⁷). Dens Landgilde var 1595 10 Tdr. Byg, 2 Tdr. Malt, 2 Tdr. Malt af Holmen, 1 Lispund Smør, 1 Gaas, 2 Høns, 6 Hestegæsteri, 1 Fødenød, den var ligeledes Gæstegaard og betalte derfor 5 Dlr. Om Gaarden hedder det 1595: ”En Gaard kaldes Løgstrup, Niels Frandsen iboer, som samme Gaards Ejendom er ganske meget fordærvet af Sandflugt og af en Søs Opstemmelse, som ligger til Gaarden, som har fordærvet og ødelagt en Mølle og tvende Engholme, som laa udi Søen og brugtes til samme Gaard, og er derfor kortet 4 Tdr. Byg, 2 Tdr. Malt af Holmen, 6 Tdr. Havregæsteri, 2 Tdr. Fødenødshavre”. I Stedet

¹⁵ Historisk Aarvog for Thisted Amt 1920, S. 151 f.

¹⁶ Arbejdsjournal for Hassing Hd., S. 473. Matrikelsarkivet.

¹⁷ Hvis man kan stole paa Jordebogens Angivelse, men den er maaske ikke ført a jour.

for Vandmøllen forsøgte man 1592 at faa en Vejrmølle i Sognet, men det synes ikke at være lykkedes, thi man finder senere ingen Mølle her. Da Niels Frandsen døde, beholdt Enken Gaarden, hun overlod dog 1625-26 5 Tønder Skyld i den til Sønnen Las Frandsen. I Indfæstning maatte han give 25 Daler.

Lille Løgstrup var 1585 ogsaa meget fordærvet af Sandflugt, dens Landgilde var 4 Tdr. Byg, 2 Tdr. Malt, 3 Hestegæsteri, 1 Fødenød og 1½ Lispund Flæsk, hvoraf blev afkortet 4 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre. Disse to Gaarde havde Markfællesskab med *Tolbøl*. I denne By var der 9 Gaarde, der alle tilhørte Vestervig Kloster. Om enkelte af dem ved man lidt om Erhvervelsen til Klosteret. Dette fik 1363 Skøde af Eske Pedersen paa en Gaard her. Marine, Anders Pedersens Efterleverske i Viborg, maaske en Svigerinde af Eske Pedersen, skøder 1405 Klosteret sin Anpart i *Tolbøl*. Endvidere fik Klosteret 1412 af Peder Borre Skøde paa en Gaard kaldet *Tølbøll*¹⁸). De nævnte Personer har vist alle været adelige og ikke Selvejrbønder. Gaardene i *Tolbøl* svarede 1595 tilsammen i Landgilde ½ Td. 7 Lispund Smør, 36 Tdr. Byg, 16 Tdr. Malt, 30 Hestegæsteri, 9 Fødenød, 13½ Lispund Flæsk, 7 Gæs og 14 Høns. Heraf blev afkortet 34 Tdr. Byg og 30 Tdr. Havre, det vil sige omtrent hele Byens Byglandgilde. Ødelæggelsen paa Agerjorden maa altsaa have været temmelig stor, men hvor har denne Agerjord ligget? Er det Byens nuværende Mark, der en Tid har været overløbet af Sand eller har Byen haft anden Jord længere mod Vest eller Nord. Af Markbogen fremgaar det, at af den daværende Mark var et Par Fald ødelagt af Sand. De laa ifølge Udskiftningskortet mod Nordvest ved Løgstrupgaardene. I Søndertoft var de første 6 og sydligste Agre ”ond Jord af hvid og rød Sand, lidet Muld”, derefter fulgte 2 Agre, om hvilke det hedder: ”Oven paa ovenskr. Agre ligger ½ Alen Sand og lidet Muld, førend man kommer til den gl. Agerjord, som bestaar af graa Muld, lidet Ler og Sand”. De næste 4 Agre laa plat under Sandbakkerne, man turde ikke pløje dem af Frygt for, at, naar Grønsværen, som nu

paa en lang Tid havde dannet sig, blev opløjet, det løse Sand skulde blæse paa de næstved liggende Agre og ødelægge dem. Dette synes dog ikke at være sket, og Løgstrupgaardene og *Tolbøl* fik, som det synes, heller ikke senere nogen Nedsættelse i deres Hartkorn formedelst Sandflugt. *Tolbøl* bestod 1688 af 9 mindre Gaarde, der tilsammen havde 14 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, Store Løgstrups Hartkorn var 3 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. og Lille Løgstrup 1 Td. 4 Skp. 2 Fdk. De to sidste Gaarde hørte under Rytterdistriktet og blev 1716 solgt for henholdsvis 64 og 80 Rdl. pr. Td. Hartkorn. Ejerlavet *Tolbøl*, hvoraf Store Løgstrup er Matr. Nr. 10 og 11 og Lille Løgstrup tilligemed noget senere tillagt Jord Nr. 9, havde 1683 191 Tdr. Land Agerjord, hvoraf de to nævnte Gaarde havde henholdsvis 36 og 15 Tdr. Nu er Ejerlavets hele Areal ca. 284 Tdr. Land og dets Hartkorn ca. 24 Tdr. Der gaar altsaa kun ca. 12 Tdr. Land paa hver Td. Hartkorn, hvad maa siges at være meget godt i et Sogn ude ved Vesterhavet. Men desuden havde Ejerlavets Gaarde og Huse deres Klitlodder i Sognets Klit, der tilligemed Svejgaards Jord udgjorde 2417 Tdr. Land, hvoraf 493 hørte til Svejgaard. Desuden hørte noget til den øde By Skovsted og til *Rotbøl*. Hele Klittens Hartkorn var kun ca. 6 Skp., en Del af den blev dog ikke takseret, da den var helt utjenlig til Agerbrug eller Græsning.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1936, side 139-155)

¹⁸ Æ. d. Archiv-Reg. III, S. 167 f.